

تیز فکرک

نخستین مدرسه تخصصی
پرورش مهارت‌های اندیشیدن
در کشور

دفتر اول
معرفی مدرسه فلسفه برای کودکان به
والدین، مربیان و مدیران محترم مدارس

تیزفکری

جسور باش، بیندیش!

توسعه و آموزش مهارت‌های اندیشیدن
دارای مجوز رسمی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

دفترچه معرفی مجموعه کارگاه‌های اندیشه‌ورزی
(فلسفه برای کودکان)
ویراست: چهارم، ۱۴۰۱

آدرس: اصفهان، خیابان آبشار اول، خانه هنرمندان
کدپستی: ۸۱۶۵۶۷۴۱۶۷
تلفن: ۰۳۱۳۶۶۳۱۰۰۱
سایت: www.tizfekri.ir

فهرست

۱ مقدمه مدیر عامل

۲ اشاره

۳ معرفی برنامه فلسفه برای کودک و نوجوان

۴ معرفی برنامه فیک

۸ مهارت شناختی

۹ مهارت زبانی

۱۰ مهارت اجتماعی

مقدمه مدیر عامل

«فلسفه در مدرسه» نخستین مقاله‌ی زندگی من است. آن روزها یک ماهی بود که مطالعات درسی را کنار گذاشته بودم و یک دست در حال مطالعه کتاب «تفکر منطقی در روش تعلیم و تربیت» اثر دو نفر از شاگردان دیوئی بودم؛ کتابی که بوعلی‌وار از دست‌فروشی در جمعه بازار کتاب خریدم و هی می‌خواندم و درمی‌افتم! درمی‌افتم که درد من با آموزش و پرورش چیست و چه چیز آزارم می‌دهد. همین کتاب بود که سرزمین مرا ایده‌باران کرد تا به همایش ملی نوآوری‌های آموزشی متوسل شوم و ایده‌ی فلسفه در مدرسه را بنویسم. مقاله جایزه ویژه گرفت و مرا به مشارکت نقادانه در فضای آموزشی کشور امیدوارتر کرد.

پانزده سال گذشت و حالا مدرسه تیزفکرک جایی است که هیچ معلمی نمی‌گوید:

- «بچه‌ها این تکلیف بحث کلاسی فکری را در منزل انجام دهید!» در حالیکه نیاز ما با هم اندیشیدن است.

- «سوال خوبی است اما وقت نداریم به آن بپردازیم!» در حالی که ارزش تفکر بیش از وقت است!
 - «خوب پس نتیجه می‌گیریم که ...» در حالی که هنوز نتیجه نگرفته ایم! و این «نتیجه» چیزی جز ناتوانی معلم در پیشبرد منطقی بحث نیست.
 - هیچ مطلبی را جز از طریق کلنجار رفتن مستمر و تفکر گروهی نمی‌آموزیم.
 - از دیدن گردش چشمان کارآگاهان کوچک کلاس‌هایمان، بیش از شنیدن خبر قبولی تیزهوشان لذت می‌بریم.
 - گفت‌وگو درباره اصلی‌ترین مسائل زندگی را، بر هر دانش و مهارتی اولویت می‌دهیم.
- این اهداف را با اجرای برنامه نوین فلسفه در خدمت کودکان (philosophy for/with children) دنبال می‌کنیم.

با احترام

حامد صفایی‌پور

مدیر عامل موسسه تیزفکری

اشاره

با به صدا در آمدن زنگ مدرسه اندیشه ورزی رسیده است و تیزفکری امید دارد که یک گام به تحقق چشم انداز خود نزدیک تر شده باشد.

همسو با چشم انداز «تحقق جامعه‌ای با توانایی حل ریشه‌ای مسائل»، با نگاهی بنیادین به برنامه‌ریزی، به سراغ پرورش فکری کودکان و نوجوانان رفتیم. پرورش کودکان و نوجوانانی توانا در حل مسئله، دارای تفکر نقاد، خلاق و مراقبتی. اهدافی که در برنامه «فلسفه برای کودکان (/فبک)» (philosophy for children) دنبال می‌شود. «مدرسه اندیشه ورزی» نقطه آغازی در به هم رسیدن چشم‌انداز و برنامه‌های بلندمدت تیزفکری است.

در برنامه فلسفه برای کودکان معلم و مدرس به معنای سنتی آن، وجود ندارد. به جای آن فرد آموزش دیده‌ای است که مهارت او «تسهیلگری» است. تسهیلگر (Facilitator) در برنامه فبک شخصی است که تشریفات یادگیری را با پرسش‌ها و راهنمایی‌های غیر مستقیم خود و به حرکت درآوردن گفت‌وگوی بچه‌ها در حلقه کندوکاو فراهم می‌کند.

معرفی برنامه فلسفه برای کودک و نوجوان

- چگونه با دیگران گفت‌وگو کنیم؟
- چگونه به سخن دیگران گوش دهیم؟
- چگونه همدلی کنیم؟
- چگونه ایده‌ها را به یک‌دیگر پیوند بزنیم؟
- چگونه در دل جمع، به فهم بهتری از موضوع برسیم؟
- چگونه دیدگاه معقول‌تر را برگزینیم؟
- چگونه بدون عصبانیت با دیدگاه دیگران مخالفت کنیم؟
- چگونه از دیدگاه خودمان دفاع کنیم؟
- چگونه آنچه را در ذهن داریم به صورت شفاف منتقل کنیم؟
- چگونه خلاقانه بیان‌دیشیم؟

خاستگاه برنامه فبک رویکردی انتقادی به بی‌توجهی نظام‌های رسمی آموزش به برخی از مهمترین نیازهای واقعی و انسانی کودک و نوجوان است.

نیازهایی از قبیل مهارت اندیشیدن، گفت‌وگو، همدلی و حل مسئله و پرداختن به موضوعاتی پراهمیت چون دوستی، اختلاف، معنا، زیبایی، واقعیت و شناخت.

ایده کلیدی فبک این است که ما می‌توانیم از کودکی بیاموزیم که:

برنامه فبک به دنبال آموزش غیر مستقیم و اکتشافی این مهارت‌هاست.

روش فبک، کندوکاوهای گروهی، با کمک تسهیلگر است. موضوعات بحث از بافت زندگی و مسائل کودک و نوجوان گرفته می‌شود، تا گفت‌وگویی منطقی و منصفانه به جریان افتد و تسهیلگر با هدایت بحث و گفت‌وگو زمینه شکل‌گیری این مهارت‌ها را ایجاد و تقویت آن‌ها را فراهم سازد.

برخی پرسش‌هایی که ممکن است در جلسات فبک به آن‌ها پرداخته شود

- چه چیز باعث می‌شود که کسی بهترین دوست تو به حساب آید؟
- خوب بودن به چه معناست؟
- آیا «این» کار منصفانه است؟
- چه کسی قانون را وضع می‌کند؟
- آیا افکار واقعی هستند؟
- آیا چیزی وجود دارد که برای همه زیبا باشد؟
- زشت بودن به چه معناست؟
- در زندگی، چه چیزی از همه چیزها ارزشمندتر است؟
- چگونه از چیزی که می‌دانم مطمئن شوم؟
- آیا چیزهایی هست که هیچ‌کس آن‌ها را نداند؟

ما در این کار
سخت، مرییان
مهربان داریم!

معرفی برنامه فیک

برنامه فلسفه برای کودکان به سه جنبه اندیشیدن توجه دارد:

الف؛ تفکر نقادانه

«تفکر نقادانه از ابزارهای دقیق و نظام‌مند استدلال، تجزیه و تحلیل و ارزشیابی استفاده می‌کند. به زمینه‌هایی که در آن اتفاق می‌افتد حساس است و ملاک‌های مناسب را در قضاوت در نظر می‌گیرد. چنین تفکری به شفافیت و دقت احتیاج دارد. بر مفاهیمی که به کار برده شده است تامل می‌کند؛ به تمایزات مناسب اهمیت می‌دهد و شواهد و دلایل را جستجو و ارزیابی می‌کند. به جا استدلال می‌کند؛ به معانی ضمنی توجه دارد و راه‌حل‌های جایگزین را مقایسه و ارزیابی می‌کند. در ضمن «خودتصحیح‌گر» است و متفکر را در کاهش اثرات سوگیری و خودفریبی توانمند می‌کند.» (کم، ۱۳۹۷)

ب؛ تفکر خلاق

«تفکر خلاق تفکری است که از نظر عقلی حادثه جو، واگرا، سازنده یا تجربی باشد. تفکر خلاق نمونه‌هایی مانند تصور احتمالات بدیل، تفصیل دادن مفاهیم، ابداع تمثیل‌ها، ارائه تبیین‌ها و تولید راه‌حل‌های بکر برای مسائل را شامل می‌شود. از آنجا که کندوکاو مشترک دانش‌آموزان را تشویق می‌کند افکار و ایده‌های خود را پرورش و ارزشیابی کنند، قدرت تفکر خلاق و نقاد آنها همزمان پرورش می‌یابد.» (همان)

ج؛ تفکر مراقبتی

«تفکر مراقبتی به دو معناست: تفکر مشتاقانه نسبت به موضوعی که فرد راجع به آن می‌اندیشد. بدان معنا که فرد تحت جبر بیرونی به آن موضوع فکر نمی‌کند، بلکه با شوق و از روی دغدغه‌ای درونی به آن موضوع فکر می‌کند و متعهدانه و مسئولانه حاضر است تمام قوای فکری خود را برای جستجوی راه‌حل آن مسئله ذهنی به کار بندد. در حقیقت مراقبت در این معنا، عقلانیتی است که ما قلباً به آن متعهد هستیم. معنای دیگر تفکر مراقبتی دغدغه نسبت به شیوه تفکر فرد است.

یعنی ما علاوه بر اینکه به فرد یا موضوعی که ذهن ما را به خود مشغول ساخته است می‌اندیشیم، به نحوه و روش تفکر خودمان نیز می‌اندیشیم.» (هدایتی، ۱۳۹۷)

برنامه فبک تقویت این مهارت‌ها را با روش اکتشافی دنبال می‌کند.

مهارت شناختی

چرا داستان فکری؟

مهارت‌های شناختی، فعالیت‌های اصلی مغز ما هستند که با آن‌ها می‌توانیم فکر کنیم، استدلال کنیم، یاد بگیریم، به یاد آوریم و حرف بزنیم! این مهارت‌ها در محیط مناسب پرورش پیدا می‌کنند.

داستان‌های فکری هم می‌توانند مثل بازی‌های فکری هیجان‌انگیز باشند و دنیای ما را به هم نزدیک کنند. ما در هر داستان با مسئله مهمی روبه‌رو می‌شویم، بعد درباره آن، پرسش‌هایی را مطرح می‌کنیم و با هم گفت‌وگو می‌کنیم. خیلی وقت‌ها با هم اختلاف نظر داریم. آن موقع است که حتماً باید با دلیل صحبت کنیم. دلیل‌آوری و تفکر نقادانه مهارت‌های شناختی ما را تقویت می‌کنند.

چرا بازی فکری؟

بازی‌های فکری، باعث بهبود سرعت عمل، دقت و قدرت تصمیم‌گیری ما می‌شوند و تفکر خلاق را به ما می‌آموزند. ما تفکر نقادانه و استدلال کردن را در قالب این بازی‌ها یاد می‌گیریم و تمرین می‌کنیم. در جریان بازی یاد می‌گیریم که چطور نظرات و راه‌های خود را تغییر دهیم و روی آن‌ها پافشاری نکنیم.

چرا فیک؟

برنامه «فلسفه برای کودک و نوجوان» با استفاده از بازی‌ها و داستان‌های فکرا انگیز و حلقه‌های کندوکاو، زمینه را برای رشد مهارت‌های شناختی ما فراهم می‌کند. مربی حلقه کندوکاو به ما کمک می‌کند تا دلایلمان را بگوییم و روشن کنیم که دقیقاً چطور فکر می‌کنیم.

مهارت زبانی

چرا حلقه کندوکاو؟

بچه‌های خوش‌زبان سلام! اگر از حالا مهارت‌های زبانی را تمرین کنیم می‌توانیم دوستان بیشتر و دوستی‌های طولانی‌تری داشته باشیم. ما با استفاده از مهارت‌های «گفتن» می‌توانیم خواسته‌های خود را بدون ناراحتی بر زبان بیاوریم و با مهارت‌های «گوش دادن»، خواسته‌های دیگران را هم درک کنیم.

برعکس کلاس‌های مدرسه که ما مدام از معلم سوال می‌پرسیدیم، در حلقه‌های کندوکاو مربی از ما سوال می‌پرسد، چون این‌جا بسیار مهم است که چرا این نظر را داریم! ما قرار است یک تجربه لذت‌بخش و پرنشاط از گفت‌وگو و هم‌فکری گروهی داشته باشیم و در جریان آن گفتن و شنیدن فعالانه و احترام به نظرات دیگران را تمرین کنیم.

چرا خاطره‌بازی؟

ما بحث‌هایی را که در کلاس مطرح می‌شود، با خاطرات و تجربه‌های زندگی روزمره مان پیوند می‌زنیم و تلاش می‌کنیم از آن تجارب برای قضاوت بهتر در مورد موقعیت‌های گوناگون استفاده می‌کنیم. ما با شنیدن صحبت دوستانمان، گوش دادن فعالانه و صبوری را تمرین می‌کنیم و موقع شنیدن، برای مدت کوتاهی خودمان را به جای او می‌گذاریم تا او را درک کنیم.

چرا فبک؟

در کارگاه‌های «فلسفه برای کودک و نوجوان» ما صندلی‌ها را دایره‌ای می‌چینیم! چرا؟ برای این‌که در کارگاه‌های فبک، بچه‌ها بیشتر صحبت می‌کنند و مربی کمتر و هنگام گفت‌وگو لازم است بتوانیم هم‌دیگر را ببینیم. در کارگاه‌های فبک، معلم خیلی صحبت نمی‌کند و نیامده است تا چیزهایی که به نظرش مهم است را به ما درس بدهد. او می‌خواهد نظرات ما را بشنود...

مهارت اجتماعی

بچه‌های خوش‌برخورد سلام! اگر مهارت‌های اجتماعی را بشناسیم، در کار و زندگی خود موفق‌تر عمل می‌کنیم. مهارت‌های اجتماعی با بزرگ‌شدن ما نیاز به اصلاح مداوم دارند و می‌توانیم آن‌ها را با تمرین بیاموزیم و تقویت کنیم.

چرا انیمیشن؟

انیمیشن‌ها درباره زندگی واقعی هستند و به ما نشان می‌دهند که هر رفتار با چه واکنشی از طرف دیگران روبه‌رو می‌شود. ما خودمان را به جای شخصیت‌های انیمیشن می‌گذاریم و با فکرکردن و حرف زدن درباره آن‌ها مهارت‌های اجتماعی، همکاری و خودکنترلی را تمرین می‌کنیم.

چرا بازی موقعیت؟

موقعیت‌های رفتاری گوناگون فرصت مناسبی برای تمرین مهارت‌های اجتماعی هستند. ما به صورت «گروهی» در موقعیت‌های مختلف قرار می‌گیریم و به رفتارهای مناسب در آن موقعیت‌ها فکر می‌کنیم و یکی از آن‌ها را انتخاب می‌کنیم.

چرا فیک؟

کارگاه‌های «فلسفه برای کودک و توجوان» زمینه را برای رشد مهارت‌های بین‌فردیمان فراهم می‌کند. بحث و گفت‌وگوی گروهی با همراهی مربی مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی ما را تقویت می‌کند.

تیزفکری

جسور باش، بیندیش!

توسعه و آموزش مهارت‌های اندیشیدن
موسسه فرهنگی هنری - ثبت ۶۳۵۹

سایت: www.tizfekri.ir

تلفن: ۰۳۱۳۶۶۳۱۰۰

کدپستی: ۸۱۶۵۶۷۴۱۶۷